

ΓΙΑ ΜΙΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ: Η περίπτωση των συγκρούσεων

Γεώργιος Παπαντωνάκης
Επίκουρος καθηγητής στην Παιδική Λογοτεχνία
Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης - Πανεπιστήμιο Αιγαίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην εργασία αυτή θα επιχειρήσουμε με βάση τη θεωρία κυρίως της λογοτεχνίας να καταθέσουμε απόψεις σχετικές με το πώς ένας εκκολαπτόμενος συγγραφέας ή ένας μαθητής, χρησιμοποιώντας τη δημιουργική γραφή κατά τη σύνθεση μιας μυθιστορηματικής μυθοπλασίας θα αποδώσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις αναγκαίες σε μια μυθοπλασία συγκρούσεις, προκειμένου να οικοδομηθούν καταστάσεις σασπένς ή να δημιουργήσει τις μυθοπλαστικές συνθήκες εκείνες, οι οποίες θα ευνοήσουν τη χρήση πολλών τύπων σασπένς.

Σύγκρουση vs Κρίση

Προτού παρακολουθήσουμε το θέμα μας, επιβάλλεται να τονίσουμε ότι θεωρείται δεδομένο πως ένας επίδοξος συγγραφέας έχει ήδη προχωρήσει στη διάκριση αυτή και έχει κατανοήσει τη διαφορά ανάμεσα στην κρίση και στη σύγκρουση. Η διαφορά έγκειται στο ότι η κρίση είναι συνήθως μια περιστασιακή εκδήλωση ή δράση, όπως ένα αυτοκινητιστικό ατύχημα, μια ληστεία, μια διάλυση σε μια σχέση. Αντίθετα, η σύγκρουση είναι οι επιλογές ή οι αγώνες του χαρακτήρα, μερικές φορές, λόγω της κρίσης. Δύο μεγάλα λάθη κάνουν συχνά οι νέοι συγγραφείς: υφαίνουν πολλές συγκρούσεις και επικεντρώνονται υπερβολικά στην κρίση ή αφήνουν την πλοκή να ρέει ως ακύμαντη θάλασσα. Τα καλογραμμένα όμως μυθιστορήματα εξισορροπούν τις κρίσεις και τις συγκρούσεις, καθώς είναι αυτές που κάνουν μια ιστορία να αξίζει να διαβαστεί. Χωρίς αγώνα, μια ηθική επιλογή, ένταση και αντίθετες δυνάμεις, μια ιστορία θα ήταν βαρετή. Ο αγώνας και η δυναμική του πρωταγωνιστή είναι ό,τι κάνει μια ιστορία ενδιαφέρουσα και πειστική.

Πώς να δομήσει ένας συγγραφέας συγκρούσεις

Αφού έχει ξεκαθαρίσει πλέον ο συγγραφέας τη διαφορά αυτή, θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τις τεχνικές του, προκειμένου να δημιουργήσει συγκρούσεις. Καλό είναι να έχει υπόψη του ότι οι χαρακτήρες δεν παίρνουν πάντα τις σωστές αποφάσεις. Αυτή ακριβώς η πλευρά της ανάπτυξης τους δημιουργεί συγκρούσεις και suspense. Οι κύριοι χαρακτήρες στην ιστορία, πρωταγωνιστής και ανταγωνιστής, έχουν στόχους που έρχονται σε πλήρη αντίθεση με κάθε άλλη

σύγκρουση. Αυξάνουν έτσι περισσότερο την ένταση και επιφέρουν απρόβλεπτες συνέπειες. Πολλοί συγγραφείς παγιδεύονται και δίνουν στοιχεία της κρίσης στους αναγνώστες. Ένας άλλος τρόπος δημιουργίας συγκρούσεων είναι να παραστήσει ο συγγραφέας τους χαρακτήρες να κάνουν κάτι που ποτέ δεν μπορούσαν να κάνουν, συνήθως κάτι που αντιβαίνει στον ηθικό τους κώδικα ή την αίσθηση των αξιών και της προσωπικής ηθικής τους. Όταν βρίσκεται αντιμέτωπος με κάτι που θα μπορούσε να έρθει σε σύγκρουση με τις πεποιθήσεις του, βρίσκεται αντιμέτωπος με μια σχεδόν αδύνατη κατάσταση. Πώς μπορεί ο συγγραφέας να το ξεπεράσει; Κάποτε, είναι αναγκασμένος να κάνει κάτι που οι άλλοι δεν θα περίμεναν από εκείνον. Μερικοί συγγραφείς δομούν τη μυθοπλασία τους έτσι, ώστε ο μυθοπλαστικός χαρακτήρας να αποτυγχάνει σε κάποιο στόχο του. Ακόμη και αν αυτό συμβεί, ο χαρακτήρας θα έχει αποκτήσει εμπειρίες και θα έχει αλλάξει ως άτομο. Αν δεν υπάρχει μεταβολή, τότε δεν υπάρχει νόημα στην ιστορία είτε είναι απλή η σύγκρουση είτε σύνθετη, ο συγγραφέας επιβάλλεται να γνωρίζει τα βασικά συστατικά της, καθώς και το κλειδί για την κατανόηση του πώς δομείται μια σύγκρουση και πώς επηρεάζει την ιστορία. Συγκρούσεις μπορεί να εμφανιστούν σε ατομικό ή κοινωνικό επίπεδο ή και σε συνδυασμό μεταξύ τους, αλλά πρέπει να υπάρχουν για την ιστορία και περιλαμβάνουν πάντα έντονες συγκινήσεις: θυμό, ζήλια, φόβο, θλίψη, ενοχή, αρνητικότητα, απογοήτευση, κ.ά.

Ο συγγραφέας θα πρέπει να αρχίσει από τον πρωταγωνιστή, επειδή είναι εκείνος που θα δημιουργήσει συγκρούσεις με τον εαυτό του, με έναν άλλο χαρακτήρα, την κοινωνία, τη φύση, κ.ά. ή συνδυασμό από αυτά- και ενδεχομένως ο χαρακτήρας να υποστεί μεταβολές στα χαρακτηριστικά ή να αλλάξει τη συμπεριφορά του, καθώς αποκτά νέες εμπειρίες. Έτσι, ο συγγραφέας μπορεί να μάθει τον πρωταγωνιστή του μετά από μια σύγκρουση να διαβλέπει ευκολότερα τους κινδύνους, να αντιμετωπίζει με επιφύλαξη καταστάσεις, να αναγνωρίζει την επιπολαιότητα και να είναι ειλικρινής, να αποφεύγει την πρώτη και να εκτιμά τη δεύτερη. Μπορεί να γίνει σοφότερος και πιο αγαπητός από ό,τι ήταν, όπως λ.χ. συμβαίνει με το βασιλόπουλο στο *Παραμύθι χωρίς όνομα* της Πηνελόπης Δέλτα. Επειδή οι συγκρούσεις συνδέονται άρρηκτα με το suspense και αποτελούν μαζί βασικά αφηγηματικά στοιχεία, θα πρέπει ο συγγραφέας να προσέξει ιδιαίτερα πόσες συγκρούσεις θα πρέπει να εμπλέξει στην ιστορία του, ώστε να μην κάνει κατάχρηση και ο αναγνώστης να μείνει ικανοποιημένος, απολαμβάνοντας αισθητικά τη μυθοπλασία. Τίποτε από αυτά δεν είναι εύκολο για τον συγγραφέα που θα πρέπει να επεξεργαστεί προσεκτικά την ιστορία του και να αξιοποιήσει τα λογοτεχνικά τεχνάσματα στις σωστές τους αναλογίες. Σταδιακά, θα πρέπει να αυξάνεται η δράση η οποία θα πρέπει να οδηγεί στην κορύφωση βαθμιαία, να δημιουργεί την κρίσιμη καμπή στη μυθοπλασία και να οδηγεί στην εκτόνωση της κατάστασης και στη λύση. Οι χωρίς συγκρούσεις ιστορίες δεν ελκύουν απλώς και μόνο, επειδή είναι ίσως κενές από αξιακά συστήματα που τροφοδοτούν την

οποιαδήποτε εξέλιξη του αναγνώστη. Αντίθετα, εφόσον ο ήρωας έχει ταξιδέψει το δύσκολο δρόμο της προσωπικής ανάπτυξης και τελικά έφτασε στην ανταμοιβή για το ταξίδι του, και ο αναγνώστης αποκομίζει οφέλη απ' αυτό μέσα πλέον από την ηδονή της ανάγνωσης που συνοψίζονται στην αισθητική απόλαυση λογοτεχνικής ιστορίας.

Οι συγκρούσεις είναι η βάση της πλοκής, η ουσία της δραματικής στιγμής και γενικότερα της Λογοτεχνίας. Είναι το κύριο συστατικό που συνυφαίνει όλα τα άλλα σε ένα μυθιστόρημα. Χωρίς συγκρούσεις, δεν αξίζει να γράψει ένας συγγραφέας ιστορία ή να αφηγηθεί ένας αφηγητής, επειδή δεν θα υπήρχε καμιά εξέλιξη στην πλοκή. Καθώς διακρίνουμε τις συγκρούσεις σε εσωτερικές και εξωτερικές, οι πρώτες αποκαλύπτουν την ανάπτυξη του μυθοπλαστικού χαρακτήρα, ενώ οι δεύτερες της πλοκής. Στις εσωτερικές ο μυθοπλαστικός χαρακτήρας αντιμετωπίζει ένα δίλημμα καθώς εξελίσσεται η ιστορία και ο συγγραφέας αφενός μεν για να γίνει πειστικός και αφετέρου για να ανταποκριθεί στις προσδοκίες του αναγνώστη θα πρέπει να αποτυπώσει στην ιστορία τον αντίκτυπο αυτής της σύγκρουσης. Αν παρατηρήσει κανείς τα πολύ γνωστά κείμενα της παγκόσμιας παιδικής/νεανικής λογοτεχνίας που διαμορφώνουν και τον κανόνα της, θα διαπιστώσει ότι οι συγγραφείς επιλέγουν συνήθως εσωτερικές συγκρούσεις που διεγείρουν την παγκόσμια συγκίνηση είτε αυτές οφείλονται σε μια εσωτερική ανάγκη ή επιθυμία είτε στις πεποιθήσεις του πρωταγωνιστή ή σε μια κοινωνικοπολιτική συνήθως δυσαρμονία και αναταραχή. Μάλιστα, ο συγγραφέας θα πρέπει να έχει υπόψη του ότι μια ισχυρή εσωτερική σύγκρουση που έχει επινοήσει μπορεί να κάνει μια καλή ιστορία μεγάλη. Όπως όλοι μας στην πραγματική ζωή, έτσι και οι μυθοπλαστικοί χαρακτήρες έχουν αδύνατα σημεία, τα οποία τους προσδίδουν μια ευπάθεια και τα συμβάντα ζωής ευνοούν τις οποιεσδήποτε συγκρούσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν. Θα πρέπει να προβληματιστεί σοβαρά για το ποιο είναι το θέμα της μυθοπλασίας του και στη συνέχεια θα δημιουργήσει τις ανάλογες συγκρούσεις που εξυπηρετούν την ιστορία του. Αρχικά, οι συγκρούσεις είναι δυνατόν να είναι μισοσχηματισμένες και όχι ολοκληρωμένες. Σταδιακά όμως, ενώ προχωρεί η συγγραφή της ιστορίας σχηματοποιούνται περισσότερο, αναθεωρούνται σημεία, συλλαμβάνονται ίσως και αναπλάθονται από την αρχή, παρατίθενται ολοκληρωμένες ή διακόπτονται για να επανέλθουν σε άλλο σημείο της ιστορίας και λαμβάνουν την οριστική τους μορφή. Η επίλυση της όποιας αντιπαράθεσης που επιλέγει ο συγγραφέας, είτε πρόκειται για εποικοδομητική και επιτυχημένη είτε όχι, επιτρέπει στον αναγνώστη να δει πώς ένας μυθιστορηματικός χαρακτήρας έχει εξελιχθεί, καθώς αναπτύσσεται η πλοκή της ιστορίας.

Πώς θα λειτουργήσει ο συγγραφέας

Σημαντικό ρόλο για μια επιτυχημένη σύγκρουση διαδραματίζουν οι υφολογικές

στρατηγικές σύγκρουσης που επιλέγει ο συγγραφέας, οι οποίες κυμαίνονται από ένα συγκλονιστικό διάλογο έως την κατάλληλη επιλογή των λέξεων και της συντακτικής δομής. Η ομορφιά της γλώσσας ενισχύεται όταν η κατάλληλη επιλογή των λέξεων δημιουργεί, προωθεί και κορυφώνει τις συγκρούσεις. Η κατάλληλη επιλογή των λέξεων διατηρεί το ενδιαφέρον του αναγνώστη, απεικονίζει κάθε αλλαγή και σύγκρουση που συνεπάγεται. Από την άλλη, ο συγγραφέας καλό είναι να χρησιμοποιήσει την προσφορότερη σύνταξη για να δημιουργήσει σφριγηλές συγκρούσεις. Η συντακτική δομή μπορεί να αλλάξει τη δράση και να συμβάλει καθοριστικά στην αποσαφήνιση της σύγκρουσης και να αποτυπωθούν με σφριγηλό τρόπο δίπολα όπως *αγάπη vs μίσος, φόβος vs συναισθηματικότητα, έπαινοι vs κατηγορίες* κ.ά.. Το βασικότερο είναι όμως ο συγγραφέας να βάλει ένα στόχο, ο οποίος μπορεί να ποικίλλει. Χωρίς αυτόν δεν μπορεί να σταθεί μια ιστορία, επειδή δεν είναι δυνατόν να στηθεί η πλοκή της. Επομένως, το πρώτο βήμα του συγγραφέα είναι, να συλλάβει το θέμα της ιστορίας του, να τη συνειδητοποιήσει και να αρχίσει να σκιαγραφεί την πλοκή, πάντα με γνώμονα την ιδέα-στόχο. Έπειτα, θα προβληματιστεί τι θέλει ο πρωταγωνιστής και ποιο πρόβλημα προσπαθεί να επιλύσει και για ποιο λόγο. Για παράδειγμα, μπορεί να έχει έναν εξωτερικό στόχο να ανακαλύψει κάτι ή να επιλύσει μια κατάσταση που θα πραγματοποιήσει τις προσδοκίες του. Μπορεί εξάλλου να έχει εσωτερικούς στόχους, όπως η αλλαγή στάσης ή γνώμης, ή να επιλύσει μια πτυχή του χαρακτήρα του, να γίνει ένα διαφορετικό πρόσωπο, ή να αναλάβει ένα νέο ρόλο.

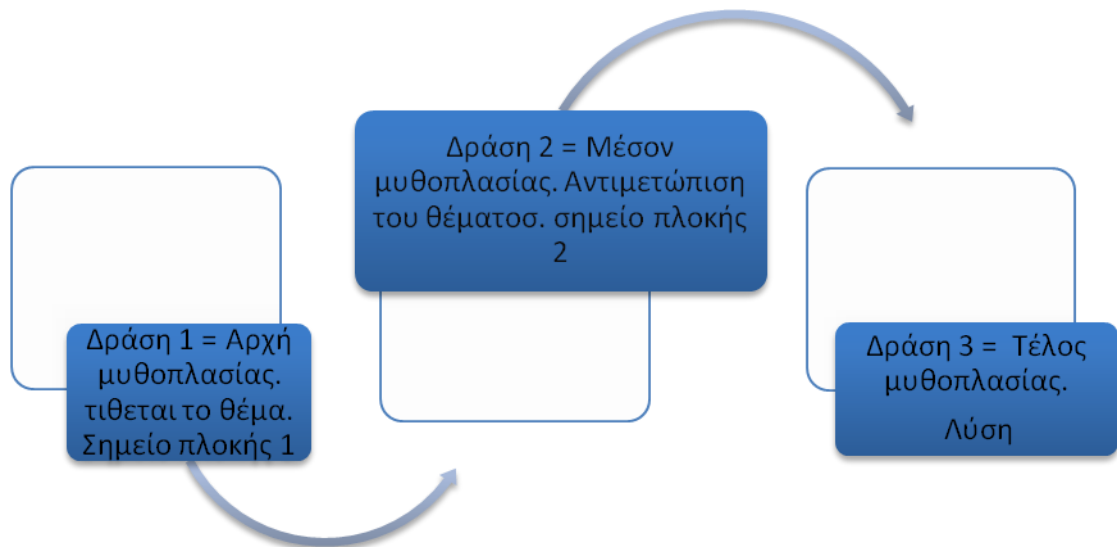
Στο δεύτερο βήμα, ο συγγραφέας θα πρέπει να αποφασίσει με ποιο τρόπο ο βασικός στόχος-ιστορία θα συνδεθεί και θα επηρεάσει άλλους μυθοπλαστικούς χαρακτήρες. Είναι εύκολο ένας καινούριος συγγραφέας να μπερδευτεί στην επιλογή του στόχου-ιστορίας του, επειδή ένας πρωταγωνιστής μπορεί να έχει πολλούς στόχους. Αυτό που διακρίνει το στόχο-ιστορία από κάθε άλλο στόχο είναι ότι ο στόχος-ιστορία περιλαμβάνει πολλούς χαρακτήρες εκτός από τον πρωταγωνιστή. Έτσι, ο συγγραφέας θα πρέπει να έχει στο μυαλό του διαρκώς με ποιο τρόπο η δράση για την πραγμάτωση των εκάστοτε στόχων των μυθοπλαστικών χαρακτήρων μιας ιστορίας συμβάλλει στην επίτευξη του στόχου-ιστορίας, στη συγγραφή με άλλα λόγια της ίδιας της ιστορίας. Για παράδειγμα, σε μια ιστορία μυστηρίου με θέμα μια οποιαδήποτε εγκληματική πράξη, ο πρωταγωνιστής είναι ο ντετέκτιβ που προσπαθεί να ανακαλύψει ποιος αναπτύσσει εγκληματική δράση. Ο συγγραφέας έχει πολλές επιλογές όσον αφορά στην εμπλοκή των μυθοπλαστικών χαρακτήρων σε μια ιστορία όπως αυτή. Έτσι, θα μπορούσε να τιμωρηθεί ένας μη ένοχος, άσχετα αν αποκαλυφθεί η αλήθεια αργότερα. Έτσι, εκτίθεται ο ντετέκτιβ και χάνεται η εμπιστοσύνη στο πρόσωπό του, καθώς ο ένοχος παραμένει ελεύθερος, συνεχίζει τη δράση και προκαλεί κακό (κλοπές, αρχαιοκαπηλία, δολοφονίες, κ.ά.). Όσοι υφίστανται οποιαδήποτε

βλάβη υποφέρουν, δεν ικανοποιούνται συναισθηματικά, ενώ δεν απονέμεται δικαιοσύνη ούτε αποκαθίσταται η διασαλεμένη κοινωνική τάξη.

Μια καλή ιστορία έχει περισσότερους από δύο μυθοπλαστικούς χαρακτήρες, οι οποίοι μπορεί να είναι φίλοι (ο ένας κεντρικός ήρωας και ο άλλος συμπαραστάτης) ή αντίθετοι χαρακτήρες ή αντίμαχοι. Στην τελευταία περίπτωση έχουμε οπωσδήποτε συγκρούσεις, καθώς εκδηλώνονται εντάσεις μεταξύ των ειδών εξουσίας και του σεβασμού. Δευτερεύοντες μυθοπλαστικοί χαρακτήρες εμφανίζουν, ως αναγκαία στοιχεία μυθοπλασίας, επίσης εσωτερικές συγκρούσεις, που ο αναγνώστης θα συλλάβει μέσω των κύριων χαρακτήρων. Μια ιστορία είναι καλή, όταν όλοι οι μυθοπλαστικοί χαρακτήρες είναι ικανά υποκείμενα δράσης που αναπτύσσουν συγκρούσεις. Μια διαστρωματική σύγκρουση μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να καθυστερήσει πραγματοποιήσεις ή να δημιουργήσει δραματικές ανατροπές, με το συνδυασμό και τη διαπλοκή εσωτερικών και εξωτερικών συγκρούσεων σε πολλά επίπεδα, που καθιστά την ιστορία πιο πλούσια, πιο ζωντανή και πιο πραγματική. Ο συγγραφέας πρέπει πάντα να επιλύει τις συγκρούσεις. Ένας ικανοποιητικός και οικονομικός τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι να χρησιμοποιεί στρατηγικές με τις οποίες να κλείσει δύο ή περισσότερες συγκρούσεις μαζί στην ίδια δράση. Μπορεί να επιλύσει την κεντρική σύγκρουσή του επιλέγοντας ένα νικητή. Νίκη για ένα χαρακτήρα είναι προφανώς ήττα για έναν άλλο, αλλά και οι δύο πρέπει να κινηθούν πάνω στην κεντρική σύγκρουση και μόνο. Προσημαντικά σημεία της νίκης πρέπει να δώσουν στον χαρακτήρα μια τελική εικόνα ή μια ξαφνική αποκάλυψη της αλήθειας. Η τελική νίκη με αποκορύφωμα την υλοποίηση ή ξαφνική αποκάλυψη της αλήθειας δεν πρέπει να είναι απλώς μια θαυμάσια στιγμή και πειστική. Έχει να επιλύσει την ένταση που έχει δημιουργήσει. Γι' αυτό θα πρέπει να τελειώσει την ιστορία του με τρόπο πειστικό και να διαβεβαιώσει έτσι τον αναγνώστη ότι δε θα μπορούσε να είχε συμβεί με κανένα άλλο τρόπο.

Σχέση συγκρούσεων και μυθοπλαστικού χαρακτήρα με τη δομή της ιστορίας

Τα πιο απλά δομικά στοιχεία μιας ιστορίας βρίσκονται σε συνάφεια με το δομικό νόμο του τρία. Καθώς χωρίζονται σε στοιχεία πλοκής, δράση ένα (αρχή), δράση δύο (μέσον) και δράση τρία (τέλος) (Σχήμα 1), σύμφωνα με την αριστοτελική δομή μιας ιστορίας, διαχέονται ως θεμελιώδη στάδια σε όλη την ιστορία:

Σχήμα 1

Στην αρχή, ο συγγραφέας θα πρέπει να εισαγάγει τον αναγνώστη στο σκηνικό, τους χαρακτήρες και την κατάσταση που μπορεί να μην είναι ακόμα συγκρουσιακή, αλλά βαθμιαία να μετασχηματίζεται σ' αυτήν καθώς επιχειρείται πραγμάτωση των αφηγηματικών τους προγραμμάτων (στόχων). Το σημείο πλοκής 1 (αποτελεί την ένωση ανάμεσα στη δράση 1 και δράση 2) είναι ένα σημείο που οδηγεί τον κύριο χαρακτήρα από τη φυσιολογική του ζωή προς κάποια αντιφατική και συγκρουσιακή κατάσταση και οριοθετεί περίπου την ιστορία. Οι συγγραφείς μεγάλων και δυνατών ιστοριών συχνά αρχίζουν από το σημείο πλοκής 1 (το σημείο τομής δηλαδή ανάμεσα στη δράση 1 και 2), εμπιστευόμενοι τον βασικό ήρωά τους σε καίριο σημείο της μυθοπλασίας τους. Στο μέσον της μυθοπλασίας η ιστορία εξελίσσεται μέσα από μια σειρά από επιπλοκές και εμπόδια, καθένα από τα οποία οδηγούν σε μια ελάσσιμα συγκρουσιακή κατάσταση/κρίση. Οι επιμέρους αυτές συγκρούσεις επιλύονται προσωρινά, προκειμένου ο συγγραφέας να οδηγήσει αναπόφευκτα σε μια απόλυτη κορύφωση την ιστορία. Μια εξέλιξη της ιστορίας, όπως αυτή, οδηγεί στην κορυφαία κλιμάκωση της κρίσης στο σημείο πλοκής 2. Τέλος, μετά την κορύφωση, ο συγγραφέας εξαναγκάζεται να αποφορτίσει την κατάσταση, διευθετώντας όλες τις εκκρεμότητες της ιστορίας και επιλύοντας όλα τα ζητήματα που έχουν ανακύψει. Η ένταση μπορεί να διαλύεται γρήγορα επειδή είναι σχεδόν αδύνατο ο συγγραφέας να διατηρήσει αμείωτο το ενδιαφέρον του αναγνώστη για πολύ μετά την κορύφωση. Έτσι, ο συγγραφέας τελειώνει την ιστορία του.

Η καμπύλη του μυθοπλαστικού χαρακτήρα και η δομή της ιστορίας

Ο συγγραφέας θα πρέπει να λάβει υπόψη τη σημαντική σχέση που υπάρχει ανάμεσα στους μυθοπλαστικούς χαρακτήρες, και κυρίως στον πρωταγωνιστή, και στη γενικότερη δομή και πλοκή της ιστορίας (πβ. και Παπαντωνάκης και Κωτόπουλος 2011: 210). Στην αρχή της ιστορίας ο συγγραφέας μπορεί να πλάσει τον κύριο χαρακτήρα του εντελώς ανθρώπινο, ακόμα κι αν δεν είναι ή θα τον πλάσει να αντιστέκεται στις αλλαγές, οπότε εμφανίζεται η εσωτερική σύγκρουση. Αν ο χαρακτήρας είναι ευχαριστημένος, τότε δεν υπάρχει λόγος να δημιουργήσει ο συγγραφέας συνθήκες μεταβολής του. Στο σημείο πλοκής 1 του παραπάνω σχήματος θα πρέπει να λάβουν χώρα γεγονότα που θα ανατρέψουν τις ισορροπίες, να προκληθεί έκπληξη και η ιστορία να αναπροσανατολιστεί σε νέα κατεύθυνση, ώστε να δηλώνεται ή να αφήνεται να εννοηθεί ότι η ζωή του πρωταγωνιστή ενδεχομένως να μην είναι πλέον η ίδια. Για παράδειγμα, η ζωή του Άλεκ στα *Χνότα στο τζάμι* του Παπαθεοδώρου μεταβάλλεται, αφότου υπήρξε μάρτυρας δολοφονίας συναδέλφου του μετανάστη φοιτητή. Η ισορροπία θα αποκατασταθεί, όταν στο τέλος, στην καμπή πλοκής 2 θα πάρει ζωτικές αλλά σωστές αποφάσεις, να αποκαλύψει την όλη σκευωρία. Όλο αυτό το διάστημα, ο συγγραφέας κυμαίνεται ανάμεσα σε τεχνικές εφησυχασμού, εσωτερικών μονολόγων, εσωτερικών και εξωτερικών συγκρούσεων, καταστάσεις αποπροσανατολισμού, κ.ά. Στη δεύτερη δράση ο συγγραφέας θα θέσει και θα τηρεί σε εξέλιξη το συναισθηματικό ταξίδι ενός μυθοπλαστικού χαρακτήρα. Πρόκειται για το δυσκολότερο σημείο της ιστορίας, επειδή απαιτεί λεπτούς και με συνέπεια χειρισμούς. Στη δράση αυτή ο συγγραφέας θα ορθώσει όλα τα εμπόδια και θα ενεργοποιήσει όλες τις προκλήσεις, θα επινοήσει τις αναγκαίες συγκρούσεις που θα δέσουν την ιστορία και θα δημιουργήσουν ελάσσονες κορυφώσεις και την κεντρική κορύφωση, ώστε να υπάρξει και η αναγκαία υπέρβαση. Στη φάση αυτή θα δοθούν όλοι οι αγώνες για την υλοποίηση των αφηγηματικών προγραμμάτων και την ανάδειξη του πρωταγωνιστή σε ικανό υποκείμενο δράσης και σε πρότυπο, όπως λ.χ. ο Δομήνικος στο ομότιτλο μυθιστόρημα του Μάνου Κοντολέων. Το κλειδί στη δεύτερη δράση είναι οι συγκρούσεις και το είδος τους, άρα και οι αγώνες του υποκειμένου δράσης και η αντιμετώπιση του αντίμαχου. Χωρίς αυτά, ο συγγραφέας δεν μπορεί να προχωρήσει στην εξέλιξη της ιστορίας. Όσο περισσότερα, αλλά χωρίς κατάχρηση, εμπόδια και συγκρούσεις επινοήσει τόσο καλύτερη και πιο ενδιαφέρουσα είναι η ιστορία, αλλά αυτές θα πρέπει να ολοκληρώνονται με τη διευθέτηση και τη λύση τους στο σημείο τομής ανάμεσα στη δράση 2 και 3, εκεί που τελειώνει η ισχύς του 2. Σε όλη τη δεύτερη δράση ο συγγραφέας θα πρέπει να έχει συνέχεια στο μυαλό του τις συναισθηματικές προκλήσεις στο ταξίδι και στον αγώνα του υποκειμένου δράσης για την ανάδειξή του σε ικανό υποκείμενο και σε πρότυπο. Ενδεικτικά, οι συγκρούσεις αυτές θα πρέπει να είναι τόσο

εσωτερικές όσο και εξωτερικές και θα βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση και να εναλλάσσονται ώστε με τον αμφίρροπο αγώνα άλλοτε να δημιουργούν ελπίδες για την καλή τύχη του ήρωα και άλλοτε απογοήτευση, άλλοτε τα προβλήματα να φαίνονται επιλύσιμα και άλλοτε τα εμπόδια ανυπέρβλητα.

Ο συγγραφέας θα αυξήσει ακόμα περισσότερο το suspense, αν συμπεριλάβει και ανατροπές και απροσδόκητες μεταβολές των γεγονότων, ώστε μυθοπλαστικός χαρακτήρας και αναγνώστης με την ες τουναντίον των πραττομένων τροπή να αισθανθούν συγκλονιστικότερη την ένταση. Στο σημείο τομής της πλοκής 2, η ιστορία ωθείται περισσότερο σε μια απροσδόκητη κατεύθυνση που εμφανίζεται από τη στιγμή που ο ήρωας βρεθεί σε δυσχερέστατη θέση. Μυθοπλαστικός χαρακτήρας και αναγνώστης πιστεύουν ότι όλα έχουν χαθεί και ότι το αφηγηματικό πρόγραμμα και ο στόχος του υποκειμένου δράσης-πρωταγωνιστή δεν πρόκειται να υλοποιηθεί. Πάντα όμως κάτι συμβαίνει (λογοτεχνική σύμβαση) και αλλάζει η κατάσταση. Έτσι, το υποκείμενο δράσης σώζεται και το αφηγηματικό πρόγραμμά του-στόχος ολοκληρώνεται. Έτσι, έχουμε μια δυνατή κορύφωση κατά την οποία το διακύβευμα είναι η διακύβευση του αφηγηματικού προγράμματος. Κατά τη διάρκειά της, ο ήρωας αξιοποιεί τις νέες δυνάμεις που έχει αποκτήσει ή ό,τι έχει μάθει και φέρει σε πέρας την αποστολή μόνος ή με τη βοήθεια ενός συμπαραστάτη. Για παράδειγμα από το *Θαυμάσιο Μάγο του Οζ*, η Dorothy πρέπει να νικήσει την Κακιά Μάγισσα και να ανακαλύψει τον τρόπο πριν μπορέσει να επιστρέψει στο σπίτι της στο Κάνσας.

Τέλος, σύμφωνα με το νόμο του τρία, η τρίτη δράση με δραματικό τρόπο δείχνει πώς ο χαρακτήρας είναι σε θέση να πετύχει ή να γίνει καλύτερος. Η λύση και το ευτυχισμένο τέλος συνδέουν τις εκκρεμότητες της ιστορίας και επιτρέπουν στον αναγνώστη να δει και να αξιολογήσει την αποτελεσματική δράση και τις καίριες αποφάσεις του κεντρικού χαρακτήρα κατά την κορύφωση. Έτσι, ολοκληρώνεται η θετική φορά του τόξου δράσης του μυθιστορηματικού χαρακτήρα. Επειδή οι συγκρούσεις είναι βασικές στην εξέλιξη της πλοκής και στη δημιουργία suspense, γι' αυτό ο συγγραφέας δε θα πρέπει να θεωρεί την προσθήκη συγκρούσεων σε μια ιστορία υπόθεση απλή.

Υπάρχει βέβαια και ο κίνδυνος ο συγγραφέας να δημιουργήσει άσκοπες συγκρούσεις. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να μελετάει διαρκώς το σενάριο και την εξέλιξή του, ώστε να διατηρεί την αξιοπιστία του και να μην πληγεί η πειστικότητα της μυθοπλασίας του. Ο συγγραφέας θα πρέπει διαρκώς να αναρωτιέται και να προβληματίζεται για την αποτελεσματικότητα των καταστάσεων που έχει δημιουργήσει ή αν δημιούργησε πραγματικά συγκλονιστικές καταστάσεις και δυσχερείς θέσεις με τις συγκρούσεις που επέλεξε έτσι, ώστε να αναγκάζει τον αναγνώστη να αναρωτιέται τι συμβαίνει, και αν αξίζει να προχωρήσει η ανάγνωση. Σε κάθε περίπτωση, η σύγκρουση είναι η κινητήρια δύναμη, για να επιτευχθεί ο στόχος-ιστορία με την υλοποίηση των

αφηγηματικών προγραμμάτων του κεντρικού ήρωα και μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά για δημιουργία suspense. Η ανάγκη να ξεπεραστεί η σύγκρουση, από τη στιγμή που θα εμφανιστεί, είναι συχνά το κύριο μέλημα του συγγραφέα. Τα μέσα για να εξαλειφθεί η σύγκρουση μπορεί τότε να αποτελέσουν αρχικά για τον πρωταγωνιστή τουλάχιστον μια στενωπό προς τη νίκη. Το είδος της σύγκρουσης που χρησιμοποιείται σε κάθε ιστορία εξαρτάται σημαντικά από παράγοντες όπως: ηλικία, φύλο, ειδικά ενδιαφέροντα, αξιακά συστήματα, κ.ά.

Ο τύπος των συγκρούσεων στο μυθιστόρημα που γράφει ένας συγγραφέας εξαρτάται κατά μεγάλο μέρος από το είδος του. Αν θέλει να γράψει ένα ρομαντικό μυθιστόρημα απαιτείται στην κύρια σύγκρουση δύο άτομα που να συνδέονται με μια ρομαντική σχέση. Επειδή η ρομαντική σύγκρουση είναι η κύρια σύγκρουση, δεν μπορεί να επιλυθεί παρά μόνο στο τέλος της ιστορίας με ή χωρίς happy end. Οι ιστορίες μυστηρίου απαιτούν μια εξωτερική σύγκρουση, κατά την οποία μια εγκληματική πράξη (κλοπή πολύτιμων αντικειμένων, αρχαιολογικών ευρημάτων, πινάκων ζωγραφικής, απαγωγή ή ακόμα και αφαίρεση ζωής) ή μια εξαφάνιση πρέπει να επιλυθούν, όπως συμβαίνει στο *Μια σονάτα για τον Ιγνάτιο* του Κυριάκου Μαργαρίτη, όπου η ιστορία αρχίζει με μια εξαφάνιση ενός μουσικού. Ωστόσο, αυτό δεν αποκλείει εσωτερικές συγκρούσεις του κύριου χαρακτήρα ή διατάραξη προσωπικών σχέσεων. Στο θρίλερ η σύγκρουση μπορεί να είναι ένα μεγάλο διακύβευμα. Εδώ είναι που ο ορισμός της σύγκρουσης έχει ίσως την πλήρη εφαρμογή του. Το θρίλερ υπονοεί σοβαρή σωματική βλάβη ή ακόμα και θάνατο του ήρωα ή και εκείνων που νοιάζεται. Ο κίνδυνος προέρχεται από άλλους ανθρώπους που μπορεί να αδίστακτοι ή ακόμα και από μια έντονη δραστηριότητα της φύσης (πλημμύρες, ανεμοστρόβιλο ή τυφώνα ή ολέθρια επενέργεια ενός σεισμού ή ηφαιστείου). Η βία, επίσης, μπορεί να είναι στο επίκεντρο της σύγκρουσης, εφόσον στην εποχή μας κυριαρχεί η ρεαλιστική μυθοπλασία που απεικονίζει την κάθε είδους κοινωνική παθογένεια και τα σύγχρονα προβλήματα του ανθρώπου, με στόχο να λειτουργήσει αποτρεπτικά και όχι μιμητικά. Η επιστημονική φαντασία και η φαντασία είναι δύο από τα πιο ευέλικτα είδη στις συγκρούσεις και στο suspense. Μια σύγκρουση στο φαντασιακό υποείδος μπορεί να κυμαίνεται από ένα προσωπικό αγώνα μέχρι τη χρήση μαγείας. Στην επιστημονική φαντασία από την πιο απλή εκδοχή της, τη διαστημική όπερα, μέχρι προβληματισμούς σχετικά με την ηθική της δημιουργίας τεχνητής ζωής ή την κλωνοποίηση ή σε κοινωνικο-ψυχολογικό και πολιτικό επίπεδο ή σχετικά με καταστάσεις δυστοπίας και την ανάγκη ανατροπής τους – κυρίως με ατομικό αγώνα, όπως ο Άλεκ στο *Χνότα στο τζάμι* - ή τη διαφυγή τους από αυτές, όπως ο Ισμπν στο *Άλλο* της Λιλής Μαυροκεφάλου.

Αυτό που προέχει είναι οι λογοτεχνικές ιστορίες να περιστρέφονται γύρω από μια εσωτερική ή εξωτερική σύγκρουση και να είναι εμφανής ο τρόπος με τον οποίο ο μυθοπλαστικός χαρακτήρας ασχολείται με αυτήν. Οι εξωτερικές

συνθήκες και η πολύμορφη δραστηριότητα του χαρακτήρα αποτυπώνονται στο σκηνικό και στην εξωτερική των εσωτερικών σκέψεων του χαρακτήρα για να εστιάσουμε και σ' αυτές και στη διαπάλη που ενδεχομένως συντελείται, ωστόσο ο ήρωας αποφασίζει να δράσει ή να παραμείνει αδρανής. Όλα αυτά τα είδη μπορούν να συνδυαστούν αποτελεσματικά. Με επιλεγμένες συγκρουσιακές στρατηγικές, η ιστορία αποκτά ένα δραματικό τόνο και γίνεται ενδιαφέρουσα και επιτυγχάνεται και η αισθητική απόλαυση του αναγνώστη.

Είδη συγκρούσεων. Εξωτερικές και εσωτερικές συγκρούσεις

Ένας συγγραφέας θα πρέπει να έχει πάντα στο μυαλό του ότι οι καλές ιστορίες δομούνται σε ένα συνδυασμό εξωτερικών και εσωτερικών συγκρούσεων που μπορεί να οφείλονται σε ηθικά διλήμματα των πρωταγωνιστών, στις μεταξύ των μυθοπλαστικών χαρακτήρων σχέσεις (σχεσιακές), στις διαμορφούμενες ή διαμορφωμένες ήδη καταστάσεις πραγμάτων (καταστασιακές) ή τέλος σε συνδυασμό περισσότερων από δύο παραμέτρων.

Εσωτερικές συγκρούσεις

Οι συγκρούσεις αυτές απορρέουν πάντα από σχεσιακές ή καταστασιακές περιπτώσεις και διακρίνονται σε:

1. ***Εσωτερικέςσχεσιακές συγκρούσεις:*** Ο χαρακτήρας:

- ✓ αγωνίζεται εσωτερικά με τον εαυτό του, καθώς αντιμετωπίζει διλημματικές καταστάσεις.
- ✓ αγωνίζεται εσωτερικά, εσωτερική πάλη που εκπηγάει έξωθεν

Αυτή η μορφή συγκρούσεων είναι κεντρικής σημασίας για τον μυθιστορηματικό χαρακτήρα και πρέπει να επιλυθούν από τον ίδιο και μόνο. Τέτοιες εσωτερικές συγκρούσεις εστιάζουν στους αγώνες με την ηθική, τη μοίρα, την επιθυμία και την πίστη, ανησυχίες του κεντρικού μυθιστορηματικού χαρακτήρα, αυτο-αμφιβολία του ή το δίλημμα κατά τον καλύτερο τρόπο για να επιτευχθεί ο στόχος-ιστορία, για να αναφέρουμε μερικές μόνο περιπτώσεις. Κάθε καλός μυθοπλαστικός χαρακτήρας υποφέρει από το βάρος των εσωτερικών συγκρούσεων, αλλά αυξάνει την πειστικότητα της ιστορίας. Ενώ η εσωτερική σύγκρουση είναι αναγκαία για την πειστικότητα των μυθοπλαστικών χαρακτήρων, είναι η λιγότερο περίπλοκη μορφή της σύγκρουσης. Οι αναγνώστες σχετίζονται με χαρακτήρες που έχουν εσωτερικές καθώς και εξωτερικές συγκρούσεις. Το πιο σημαντικό, η εσωτερική σύγκρουση στον κύριο χαρακτήρα δημιουργεί αγωνία, γιατί οι αναγνώστες δε γνωρίζουν πώς θα επιλύσει το προσωπικό δίλημά του μέχρι τη στιγμή της κρίσης. Θα προβεί σε σωστές επιλογές; Ποια είναι η σωστή επιλογή, τελικά; Αυτές οι ερωτήσεις θα κρατήσουν αμείωτο το ενδιαφέρον στους αναγνώστες που ενδιαφέρονται για την ιστορία.

Συνοψίζοντας, ο κύριος χαρακτήρας θα αρχίσει την ιστορία με ένα συνήθη

τρόπο χειρισμού των προβλημάτων. Ωστόσο, στην υλοποίηση του στόχου-ιστορία και στην αντιμετώπιση των εξωτερικών συγκρούσεων, ο πρωταγωνιστής θα πρέπει να αρχίσει να αισθάνεται εσωτερική σύγκρουση για το αν ο τρόπος του χειρισμού των πραγμάτων θα οδηγήσει σε νίκη. Ο καλύτερος τρόπος για να δημιουργηθεί αυτή η εσωτερική σύγκρουση είναι να έχει υποστεί ο κύριος χαρακτήρας κάποιες επιπτώσεις, οπότε δημιουργούνται οι προϋποθέσεις για μια διαφορετική προσέγγιση για την επίλυση των προβλημάτων.

Η εσωτερική σύγκρουση αποτυπώνει ένα δίλημμα για τον καλύτερο και αποτελεσματικότερο τρόπο δράσης. Οι αναγνώστες σχετίζονται με χαρακτήρες που έχουν εσωτερικές αλλά και εξωτερικές συγκρούσεις. Το πιο σημαντικό, η εσωτερική σύγκρουση του κεντρικού χαρακτήρα δημιουργεί αγωνία, γιατί οι αναγνώστες δεν γνωρίζουν πώς θα επιλύσει το προσωπικό δίλημμα του μέχρι τη στιγμή της κρίσης. Ο συγγραφέας ως εξελίξει έτσι την ιστορία του, ώστε ο αναγνώστης να έχει αγωνία αν ο κεντρικός μυθοπλαστικός χαρακτήρας προβεί στη σωστή επιλογή. Ποια είναι αυτή; Πρόκειται για ένα ερώτημα που θα πρέπει να υποβάλει ο συγγραφέας στον αναγνώστη, για να του κρατήσει αμείωτο το ενδιαφέρον για την ιστορία. Για παράδειγμα, ένας συγγραφέας μπορεί να πλάσει τον κεντρικό χαρακτήρα του στην αρχή της ιστορίας να χειρίζεται με ένα συνήθη τρόπο τα προβλήματά του. Ωστόσο, κατά την εξέλιξη της ιστορίας και την προσπάθεια να πετύχει το στόχο του ο κεντρικός ήρωας, αντιμετωπίζει εξωτερικές συγκρούσεις που ενδεχομένως να τον οδηγήσουν και σε εσωτερική σύγκρουση αν ο τρόπος χειρισμού των προβλημάτων δεν οδηγήσει σε επιτυχή αντιμετώπισή τους. Ένας καλός τρόπος για να δημιουργηθεί αυτή η εσωτερική σύγκρουση είναι ο συγγραφέας να πλάσει τον κύριο χαρακτήρα του να συναντήσει ένα χαρακτήρα με μια πολύ διαφορετική προσέγγιση για την επίλυση των προβλημάτων ή να του προβάλλει προσκόμματα. Στην πρώτη περίπτωση, η σύγκρουση είναι και εσωτερική, επειδή ο κύριος χαρακτήρας έχει κάθε λόγο να αναρωτιέται ποιων η προσέγγιση είναι η καλύτερη, ενώ στη δεύτερη παραμένει καθαρά εξωτερική, εφόσον πρέπει να τον εξουδετερώσει για να προσεγγίσει τους στόχους του και να φέρει σε πέρας τα αφηγηματικά του προγράμματα.

2. Εξωτερικές-καταστασιακές συγκρούσεις

- ✓ Σχεσιακές συγκρούσεις: Ο ήρωας αγωνίζεται με κάποιον άλλο
- ✓ Κοινωνικές συγκρούσεις: Ο ήρωας συγκρούεται με μια ομάδα ανθρώπων
- ✓ Συγκρούσεις επιβίωσης: Ο ήρωας αγωνίζεται με καταστάσεις που απειλούν την ίδια τη ζωή του
- ✓ Περιστασιακές συγκρούσεις: Ο ήρωας αγωνίζεται με μια κατάσταση. Στην περίπτωση αυτή, τα προβλήματα του χαρακτήρα περιλαμβάνουν τα συμφέροντα, τα προβλήματα, τις φιλοδοξίες και τις καταστάσεις των άλλων που τον επηρεάζει.

- ✓ Σε μια δυνατή μυθοπλασία μπορεί να αναγνωρίσει κανείς διαφορετικούς τύπους συγκρούσεων τους οποίους επιλέγει ένας ικανός συγγραφέας.

Ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσει ο εκκολαπτόμενος συγγραφέας και επομένως να τις χρησιμοποιήσει ορθά και εποικοδομητικά για την ιστορία του είναι να συνειδητοποιήσει ότι οι εξωτερικές συγκρούσεις σχετίζονται με το στόχο-ιστορία. Θα πρέπει βέβαια να έχει συλλάβει και να έχει πλήρως κατανοήσει το στόχο-ιστορία, τι ιστορία δηλαδή θέλει να γράψει και με ποιο κεντρικό θέμα και να είναι σε θέση να επιφέρει, αν απαιτείται, σχετικές αλλαγές ως μια προσπάθεια να επιλύσει ένα απροσδόκητο πρόβλημα ή να επιτευχθεί ένας στόχος που προέκυψε ως δευτερεύον αφηγηματικό πρόγραμμα του κεντρικού μυθοπλαστικού χαρακτήρα, για να επιταχύνει την πραγμάτωση του βασικού του αφηγηματικού προγράμματος-στόχου. Ο στόχος-ιστορία είναι άλλωστε το αποτέλεσμα που επιδιώκεται. Ενώ οι περισσότεροι από τους χαρακτήρες στην ιστορία του επίδοξου ή ήδη φτασμένου συγγραφέα θα εμπλακούν ή θα επηρεαστούν από αυτή την προσπάθεια με τον άλφα ή βήτα τρόπο, η κύρια εξωτερική σύγκρουση θα είναι μεταξύ δύο χαρακτήρων ή του κεντρικού χαρακτήρα και ενός θεσμού ή μιας δύναμης (ανθρώπινης, υπερφυσικής, μηχανικής). Ο πρωταγωνιστής ως κύριος χαρακτήρας υπηρετεί το στόχο-ιστορία και η δράση του καθορίζει το αποτέλεσμα. Ο ανταγωνιστής θα δραστηριοποιηθεί σε σχέση με τον χαρακτήρα κατά τρόπο αντίθετο με το στόχο της ιστορίας που επιδιώκει ο πρωταγωνιστής, και κάνει τα πάντα για να βεβαιωθεί ότι ο στόχος δεν πρόκειται να επιτευχθεί. Εάν ο συγγραφέας απευθύνεται κυρίως σε μεγάλα παιδιά ή νέους, τότε η εξωτερική σύγκρουση μπορεί να έχει ποικίλες μορφές, σύμφωνα με το σχήμα που έχουμε ήδη διαμορφώσει:

- ✓ Άνθρωπος εναντίον συνανθρώπου του,
- ✓ Άνθρωπος εναντίον της Φύσης,
- ✓ Άνθρωπος εναντίον της Κοινωνίας,
- ✓ Άνθρωπος εναντίον Μηχανής,
- ✓ Άνθρωπος εναντίον υπερφυσικών όντων, όπως θεοί, δαίμονες, μοίρα κ.λπ.

Ωστόσο, ο συγγραφέας μπορεί να χειριστεί την έννοια του αντίμαχου για τη δημιουργία συγκρούσεων όπως εκείνος κρίνει καλύτερα, μολονότι αυτό άπτεται και του είδους μυθοπλασίας, και τις καταστάσεις έτσι, ώστε ο ανταγωνιστής να λειτουργεί με οποιαδήποτε μορφή, όπως για παράδειγμα ως πρόσωπο, ζώο, δύναμη της φύσης, ως τέρας, ως κοινωνία ή ίδρυμα, ως μηχανή, λόγω των εξελίξεων, ως αφηρημένη ιδέα και να εμβάλλει σε διλημματικές καταστάσεις τον πρωταγωνιστή, κ.λπ. Το μόνο που έχει σημασία είναι ότι ως ανταγωνιστική δρώσα δύναμη ή ως αντίμαχο δρών πρόσωπο μπορεί να αντιταχθεί αποτελεσματικά στην προσπάθεια του πρωταγωνιστή να ολοκληρώσει το

αφηγηματικό του πρόγραμμα και να επιτευχθεί ο στόχος του. Τις περισσότερες φορές, πηγή των εξωτερικών συγκρούσεων-ανταγωνιστές στις ιστορίες είναι ανθρώπινα όντα, απλώς και μόνο επειδή οι πρωταγωνιστές στην πλειονότητά τους τείνουν να είναι άνθρωποι. Μια σύγκρουση ανάμεσα σε δύο ομοίμορφα αντιστοιχισμένους αντίπαλους είναι πιο ενδιαφέρουσα, μολονότι και σε άλλες περιπτώσεις κορυφώνεται επικίνδυνα το suspense. Μπορούμε ωστόσο να φανταστούμε ότι μια εξωτερική σύγκρουση μεταξύ ατόμου και κοινωνίας θα είναι εξίσου συναρπαστική. Το ίδιο και με τη σύγκρουση Φύσης και ανθρώπινης κοινωνίας που λειτουργεί ως συλλογική κάποτε οντότητα και ασκεί επιρροή τόσο στο άτομο όσο και στη Φύση ή την κοινωνία και δημιουργούνται οι κατάλληλες συνθήκες για την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της κρίσης. Ωστόσο, η δυτική κουλτούρα έχει επίσης μια συμπάθεια στους πρωταγωνιστές που υπερασπίζονται την κοινωνία. Τα τελευταία χρόνια μάλιστα μελετάται ιδιαίτερα στη λογοτεχνία η μετάβαση από την αποστολή της κοινωνίας στην αποστολή του Εγώ (βλ. σχετικές μελέτες του Ian Watt και αφιέρωμα περιοδικού *Barnboken*). Φυσικά, ανεξάρτητα από το πόσο ομαλά ή όχι δρουν πρωταγωνιστής και ανταγωνιστής στην ιστορία ενός συγγραφέα, η εξωτερική σύγκρουση από μόνη της συχνά δεν είναι αρκετή για να διατηρηθεί το ενδιαφέρον των αναγνωστών. Γιατί οι αναγνώστες θέλουν να ξέρουν τον κεντρικό μυθοπλαστικό χαρακτήρα σε όλη την εξέλιξη της ιστορίας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι ο κεντρικός μυθιστορηματικός χαρακτήρας μπορεί (ή δεν μπορεί) να είναι ο πρωταγωνιστής. Ξέρουν τι άνθρωπος είναι, τις ικανότητές του και τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει και επιλύει τα προβλήματά του. Και αν όλα όσα ο βασικός μυθιστορηματικός χαρακτήρας έχει να αντιμετωπίσει είναι οι εξωτερικές συγκρούσεις, η ιστορία μπορεί να είναι σχετικά σύντομη -ακόμα κι αν απεικονίζεται η εξωτερική σύγκρουση με έναν ενδιαφέρον και απροσδόκητο τρόπο. Αν βέβαια ο εκκολαπτόμενος ή και ο καταξιωμένος ήδη συγγραφέας θέλει πραγματικά να δώσει στην ιστορία του κάποιο βάθος, θα πρέπει να επινοήσει και εσωτερικές συγκρούσεις.

Σύγκρουση εξωτερική: Ο ρόλος του ανταγωνιστή

Μολονότι οι εσωτερικές συγκρούσεις προσθέτουν ένα ιδιαίτερο νόημα και ενδιαφέρον στην ιστορία, η πολυπλοκότητα των εξωτερικών συγκρούσεων είναι εκείνη που αναγκάζει ένα χαρακτήρα να κάνει εσωτερικές επιλογές, δράση που αποτελεί σημαντικό κλειδί στην εξέλιξη της ιστορίας, και αλλαγές, γεγονός που οδηγεί στην κορύφωση και αυξάνει το suspense και το ενδιαφέρον του αναγνώστη. Και αυτό θα πρέπει να είναι το βασικό μέλημα του συγγραφέα. Γιατί συγκρούσεις και suspense συνδέονται άρρηκτα και δημιουργούν μια δυνατή μυθοπλασία. Στην περίπτωση των εξωτερικών συγκρούσεων απαιτείται ένας ανταγωνιστής, τον οποίο θα πρέπει να επινοήσει ο συγγραφέας κατά τρόπο που

να παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και να ανταποκρίνεται στις ευρύτερες προοπτικές της μυθοπλασίας αλλά και στις ικανότητες του κεντρικού μυθοπλαστικού χαρακτήρα. Αυτό δε σημαίνει ότι ο συγγραφέας θα πρέπει να δημιουργήσει δύσκολες καταστάσεις που θα τον φέρουν σε αδιέξοδο και θα αναγκαστεί να εκτονώσει την κατάσταση με όχι ιδιαίτερα ορθόδοξο και πειστικό τρόπο. Ένας από τους καλύτερους τρόπους για να αναγκάσει ένα χαρακτήρα σε επιλογές είναι η ανάπτυξη ενός ανταγωνιστή ο οποίος θα πλήξει στο ευαίσθητο σημείο τον πρωταγωνιστή και θα ευνοήσει εσωτερική σύγκρουση. Ενδεχομένως, να μην είναι ανάγκη να γνωρίζει ξεκάθαρα ούτε ο αναγνώστης το στόχο της σύγκρουσης, επειδή έτσι αυξάνεται το μυστήριο και επομένως και το suspense. Θα πρέπει επίσης να έχει υπόψη του ότι ο συγγραφέας μπορεί να δημιουργήσει έναν οποιουδήποτε τύπου ανταγωνιστή. Κάλιστα, μπορεί να είναι ο χώρος σε οποιαδήποτε έκφασή του, για παράδειγμα μια καταιγίδα, ένας δύσβατος ορεινός όγκος, μια έρημος (πβ. Παπαντωνάκης και Κωτόπουλος 2011: 55-59) ή η ίδια η κοινωνία με τις προκαταλήψεις και τις δεισιδαιμονίες ή με τις δυστοπικές κοινωνικοπολιτικές καταστάσεις της, οι οποίες σε πολλά σύγχρονα μυθιστορήματα προκαλούν το ατομικό εγώ να αντιδράσει και να τις ανατρέψει (Papantonakis 2009: 19-30) ή η έλλειψη εργασίας και η αναζήτησή της.

Σε αντίθεση με την εσωτερική, η εξωτερική σύγκρουση ασχολείται με τα προβλήματα του κόσμου. Τα πρόσωπα της ιστορίας θα αγωνιστούν εναντίον των εξωτερικών συγκρούσεων οι οποίες είναι δυνατόν να υποκινήσουν μια εσωτερική σύγκρουση. Έτσι μια εξωτερική σύρραξη συνυπάρχει με μια σύγκρουση εσωτερική. Εξωτερικές συγκρούσεις συμβαίνουν, όταν οι χαρακτήρες εμπλέκονται στα δεινά του κόσμου. Θέματα, όπως η κοινότητα, η φύση και άλλοι αντίμαχοι χαρακτήρες, είναι βασικές παράμετροι εξωτερικών συγκρούσεων που εκδηλώνονται πάντα σε σχέση με κάτι/κάποιον άλλο: σε σχέση με τον συνάνθρωπο, με τη φύση, με την κοινωνία και τέλος σε σχέση με τη μοίρα. Εδώ, μπαίνει στο παιχνίδι η ένταση, γιατί εμφανίζονται εσωτερικές διενέξεις που οδηγούν την ανάπτυξη του χαρακτήρα και ίσως σε κάποιες αλλαγές. Η προσωπική ανάπτυξή του εξαρτάται από την υπέρβαση αυτών των συγκρούσεων. Αν δεν αναπτυχθεί και δεν ξεπεράσει τα ελαττώματα ή τις αδυναμίες του, τότε δε θα έχει κερδίσει τίποτα από τις εμπειρίες του αλλά ούτε και τον αναγνώστη. Ένας άλλος τρόπος είναι να γίνει προβολή του χαρακτήρα και να αντιμετωπίσει τους φόβους του. Είναι η χρήση μιας διπλής στρατηγικής. Ο φόβος είναι η βάση της σύγκρουσης και θα μπορούσε να εκπηγάζει από οπουδήποτε, όπως ένα αντικείμενο, ένα πρόσωπο (εξωτερικές συγκρούσεις) ή θα μπορούσε να είναι ένα συναισθηματικό ή ψυχολογικό δίλημμα (εσωτερική σύγκρουση). Η δύναμη του χαρακτήρα να αγωνιστεί και να υπερκεράσει τα εμπόδια οδηγούν σε συγκρούσεις και ως εκ τούτου θα προκύψει στο τέλος αυτής της διαδικασίας ένας διαφορετικός μυθοπλαστικός χαρακτήρας.

Σχεσιακές-καταστασιακές συγκρούσεις. Σύγκρουση ήρωα με τον εαυτό του
 Πρόκειται για εσωτερική και όχι εξωτερική σύγκρουση. Ο συγγραφέας δημιουργεί τις συνθήκες εκείνες στις οποίες ένας χαρακτήρας είναι δυνατόν να βρεθεί αντιμέτωπος με διλημματικές καταστάσεις ή να συγκρουστεί με το αξιακό του σύστημα. Στην όλη μυθοπλασία μπορεί να αποτυπώνεται η σύγκρουση αυτή με πολλούς τρόπους είτε από τον ίδιο τον συγγραφέα είτε από τον μυθοπλαστικό χαρακτήρα με εσωτερικό μονόλογο, με ποικίλους προβληματισμούς ή με δράση που ενδεχομένως συγκρούεται με τα αξιακά του συστήματα.

Ο ήρωας εναντίον συνανθρώπου του

Ο άνθρωπος σε σχέση με τον άνθρωπο είναι ο πιο θεμελιώδης τύπος της εξωτερικής σύγκρουσης. Αυτή η μορφή της εξωτερικής σύγκρουσης συμβαίνει, όταν ένας χαρακτήρας αγωνίζεται εναντίον ενός άλλου χαρακτήρα. Οι αγώνες αυτοί μπορούν να γεννηθούν από ηθικές, θρησκευτικές ή κοινωνικές διαφορές και μπορεί να είναι συναισθηματικές, λεκτικές ή σωματικές συγκρούσεις. Όταν ο ήρωας παλεύει με έναν κακοποιό ή όταν ένας αντίμαχος του προβάλλει προσκόμματα, τότε συγκρούεται μαζί του, σύγκρουση που ενεργοποιεί το suspense και το επιτείνει, όταν ο συγγραφέας ενεργοποιεί και τον αμφίτροπο αγώνα, οπότε η δράση αποκτά μεγαλύτερο ενδιαφέρον και καθηλώνει τον αναγνώστη. Αυτή η μορφή της σύγκρουσης μπορεί να παρουσιαστεί μόνη της ή και σε συνδυασμό με άλλες εξωτερικές συγκρούσεις. Αυτός είναι ο πιο κοινός τύπος των συγκρούσεων, δύο χαρακτήρες συγκρούονται μεταξύ τους.

Ο ήρωας εναντίον της Κοινωνίας

Αυτή την εξωτερική σύγκρουση μπορεί να υιοθετήσει ο συγγραφέας, όταν οι μυθοπλαστικοί χαρακτήρες αγωνίζονται εναντίον των ηθών του πολιτισμού και γενικότερα όταν διαφωνούν με την κοινωνία. Όταν ο συγγραφέας επιλέγει δυσμενείς κοινωνικοπολιτικές καταστάσεις, τότε δημιουργεί δυστοπικές λογοτεχνικές ιστορίες, στις οποίες ο χαρακτήρας αντιμάχεται το κακό και την κάθε είδους καταπίεση.

Ο ήρωας εναντίον της Φύσης

Στην περίπτωση αυτή οι χαρακτήρες βιώνουν αντιανθρώπινες φυσικές συνθήκες. Αυτό το είδος της σύγκρουσης απεικονίζει τον χαρακτήρα σε σύγκρουση με εξωτερικές δυνάμεις που είναι πέρα από τον έλεγχό του και είναι ισχυρότερες από τον ίδιο. Η φύση είναι συναρπαστική και προσφέρεται για συγκρούσεις, αν και οι περισσότεροι άνθρωποι είναι απορροφημένοι με την κουραστική ζωή του γραφείου, με θέματα ήσσονος σημασίας ή την αποθησαύριση χρημάτων σε ένα περιβάλλον αστικό, στο οποίο βέβαια αναπτύσσονται άλλου τύπου συγκρούσεις. Ο συγγραφέας, για παράδειγμα, μπορεί να επινοήσει ένα αεροπορικό δυστύχημα –και στην ελληνική παιδική νεανική λογοτεχνία το έχουμε στην *Εξαφάνιση* της

Λίτσας Ψαραύτη στην οποία όμως σκοτώνονται όλοι οι επιβάτες-, και να απεικονίσει τις προσπάθειες να επιβιώσουν σε μια χιονισμένη και απομονωμένη βουνοκορφή. Η επιθυμία για επιβίωση θα οδηγήσει σταδιακά σε συγκρούσεις τους επιζώντες. Θα προβούν δηλαδή σε ενέργειες που έχουν άμεση σχέση με μια μορφή σύγκρουσης με το περιβάλλον, που παρουσιάζεται ως αντίμαχος. Στην *Εξαφάνιση* βέβαια το αεροπορικό δυστύχημα μετατοπίζει τη σύγκρουση και την καθιστά εσωτερική, καθώς ο νεαρός ήρωας, θεωρώντας τον εαυτό του υπαίτιο, νιώθει τύψεις. Η φύση των συγκρούσεων που μπορούν να εισαχθούν σε αστικές μυθοπλασίες, ουσιαστικά ερείδονται στη διαφορετική διαχείριση του περιβάλλοντος ακόμη και αν οι άνθρωποι τρέφονται καλά και έχουν ηλεκτρικό ρεύμα, θέρμανση, κλιματισμό και μετακινούνται εύκολα με τα μέσα μαζικής μεταφοράς. Ωστόσο κι εδώ ο συγγραφέας μπορεί να πλάσει την ιστορία του με συγκρούσεις με τη φύση, καθώς μπορεί να επινοήσει φυσικές καταστροφές (ξηρασία, λειψυδρία, υπερεκχείλιση ή κατάρρευση φράγματος, πολύωρη διακοπή ρεύματος με όσες συνέπειες συνεπάγεται, κ.ά.).

Σύγκρουση μυθοπλαστικού χαρακτήρα με τη Μοίρα ή κάτι το υπερφυσικό

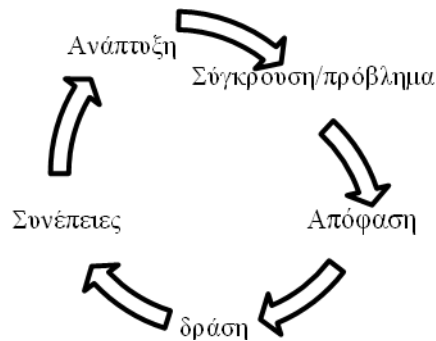
Ο συγγραφέας μπορεί να επινοήσει καταστάσεις στις οποίες ο μυθοπλαστικός χαρακτήρας να συγκρούονται με τη μοίρα, όταν είναι υποχρεωμένος να επακολουθήσει ένα άγνωστο πεπρωμένο. Από την άλλη, η σύγκρουση του μυθοπλαστικού χαρακτήρα με ένα όν υπερφυσικό είναι σύγκρουση που δεν αναφέρεται από τους μελετητές. Απαντάται ωστόσο και κυρίως σε κείμενα φαντασίας. Επομένως, αν ένας επίδοξος συγγραφέας θέλει να γράψει μια ιστορία φαντασίας δε θα πρέπει να αποκλείει από τις συγκρούσεις και τη σύγκρουση του ήρωά του με ένα φαντασικό υπερφυσικό όν. Ανταγωνιστές εδώ μπορεί να είναι υπερφυσικά όντα (φαντάσματα, δαίμονες, λάμιες, νεράιδες, κ.ά.) και περιστάσεις (κατάρτες, θαύματα, ξόρκια, θεϊκή τιμωρία, κ.ά.). Αν ο συγγραφέας θέλει να κάνει πιο ζωντανή την ιστορία του, καλό είναι να μην εστιάζει αποκλειστικά σε μια υπερφυσική σύγκρουση. Εάν θέλει να συμπεριλάβει ένα υπερφυσικό ανταγωνιστή, πρέπει να υπάρχουν προσημαντικά στοιχεία ότι η ιστορία θα έχει υπερφυσικές εμφανίσεις (π.χ. Μανδηλαρά, *Νίκη*).

Σύγκρουση μυθοπλαστικού χαρακτήρα με τη μηχανή

Πρόκειται για ένα τύπο σύγκρουσης που δεν επισημαίνεται από τη λογοτεχνική κριτική, μολονότι οι μηχανές είναι μια διαρκώς και μεγαλύτερη πηγή σύγκρουσης, καθώς χρησιμοποιούνται ολοένα και περισσότερο και επομένως αυξάνονται οι πιθανότητες να εξαναγκάζονται σε ανταγωνιστές. Καθώς προχωρά η τεχνολογία, η φαντασία μας μεγαλώνει με άγρια σενάρια. Υπολογιστές που αισθάνονται, συνομιλούν με τους μυθοπλαστικούς χαρακτήρες και ρυθμίζουν ακόμα και τη ζωή τους (Παπαθεοδώρου, *Το μήνυμα*) ή ρομπότ είναι κοινά

παραδείγματα μηχανής ή ανθρωποειδή που λειτουργούν ως συμπαραστάτες αλλά και ως ανταγωνιστές. Ένας σύγχρονος συγγραφέας έχει πλέον ποικιλία τρόπων για να δημιουργήσει συγκρούσεις στην πλοκή της ιστορίας του αλλά με φειδώ, καθώς η κατάχρηση απειλεί ολόκληρη την ιστορία.

Πώς η ανάπτυξη του χαρακτήρα μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις
Ένας καλά ανεπτυγμένος χαρακτήρας ευνοεί τη σύνδεσή του αναγνώστη μαζί του σε πολλά επίπεδα και θα τον θυμούνται πολύ καιρό μετά την ανάγνωση της ιστορίας. Εάν ο συγγραφέας έχει καταφέρει να δομήσει τον χαρακτήρα του, να τον αναπτύξει έτσι, ώστε να έχει ξεπεράσει ελαττώματα και αδυναμίες σε όλη την ιστορία και να έχει γίνει ισχυρότερος ή καλύτερος τότε θα έχει κερδίσει τον αναγνώστη όχι μόνο σε συναισθηματικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο αισθητικής πρόσληψης. Όλοι οι φόβοι, οι συναισθηματικές δυσκολίες, οι περιορισμοί, τα ελαττώματα και τα εμπόδια που εμφανίζονται στην ιστορία, ο μυθοπλαστικός χαρακτήρας «αισθάνεται» ότι τα αντιμετωπίζει και ο αναγνώστης και τότε πραγματικά ο μυθοπλαστικός χαρακτήρας έχει πλαστεί στην ιδανική του μορφή. Ο αναγνώστης μοιράζεται μαζί του και όλες τις συγκρούσεις, τις δραστηριότητες του τις περιπτώσεις λήψης απόφασης, καθώς ένας μυθοπλαστικός χαρακτήρας βρίσκεται πάντα σε διαρκή εξέλιξη. Από την αρχή έως το τέλος της ιστορίας, υπάρχει ένας ατελείωτος κύκλος δράσης, συγκρούσεων, λήψης αποφάσεων, όπως απεικονίζεται στο σχήμα που ακολουθεί:

Σχήμα 2

Καθ' οδόν προς την πραγμάτωση του στόχου του ήρωα, ο συγγραφέας θα πρέπει να παρεμβάλει συγκρούσεις ή εμπόδια που θα δυσκολέψουν την υλοποίηση των σχεδίων του βασικού μυθοπλαστικού χαρακτήρα. Ο συγγραφέας θα πρέπει να μεθοδεύει έτσι την πλοκή, ώστε και η παραμικρή εξωτερική ελάσσων σύγκρουση ή και το πιο ασήμαντο ενδεχομένως εμπόδιο να οδηγεί κατευθείαν στην καρδιά της εσωτερικής σύγκρουσης και να λειτουργεί ανάλογα, να βοηθάει τον ήρωα να αποκτά πείρα ή γνώση, να διδάσκεται επομένως, και να του δίνει τη δυνατότητα

να αναπτύσσει τη δράση εκείνη που θα τον βοηθήσει να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες, να αλλάξει τις καταστάσεις και να πραγματώσει τα αφηγηματικά του προγράμματα. Η γενικότερη διαχείριση της σύγκρουσης από τον συγγραφέα, η οποία απεικονίζεται στη δραστηριότητα που αναπτύσσει ο μυθοπλαστικός χαρακτήρας, αποτελεί σημαντικό στοιχείο αγωνίας η οποία κορυφώνεται περισσότερο με τις επιλογές του πρωταγωνιστή. Ο συγγραφέας θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός ώστε να μη δημιουργεί αμφίβολες καταστάσεις ως προς τη δράση ενός μυθοπλαστικού χαρακτήρα, επειδή στην περίπτωση αυτή η πλοκή δε θα εμπεριέχει suspense αλλά ούτε και συγκρούσεις, ενδιαφέρουσες. Η απόφαση ενός χαρακτήρα πρέπει να προχωρήσει δυναμικά από αντικρουόμενες εναλλακτικές λύσεις, αν ο συγγραφέας θέλει ο αναγνώστης να διαβάσει την ιστορία του με συναισθηματική εμπλοκή και κατανόηση και όχι από απλή περιέργεια. Ο αναγνώστης είναι συνεπαρμένος και γοητευμένος σε μεγάλο βαθμό και έχει απολαύσει αισθητικά τη μυθοπλασία, εξαιτίας των ενεργειών ενός μυθοπλαστικού χαρακτήρα που απέρριψε δελεαστικές αλλά μη συμβατές με το αξιακό του σύστημα προτάσεις ή αντιμετώπισε προσφυγές και πιέσεις του εξωτερικού ανταγωνιστή και άντεξε.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνεπώς, ο καλύτερος τρόπος για να δημιουργήσει ένας συγγραφέας ένα πλούσιο και ενδιαφέρον μυθιστόρημα είναι να χρησιμοποιήσει όσο μπορεί πιο δυνατές και απρόοπτες συγκρούσεις. Όσο περισσότερα ή ανόμοια είδη συγκρούσεων ταλανίζουν τους ήρωες τόσο πιο δεμένο και επιτυχημένο μυθιστόρημα είναι. Θα πρέπει βέβαια ο συγγραφέας να είναι πειστικός στις προκλήσεις και συχνά να καθηλώνει. Η αληθοφάνεια είναι το σημαντικότερο πράγμα. Σε καμιά περίπτωση δε θα αφήσει τους χαρακτήρες του να δρουν χωρίς κίνητρα ούτε να τους απορφανίσει από τις πεποιθήσεις και τις συνήθειες τους ή τα αξιακά τους συστήματα. Χωρίς συγκρούσεις, δεν υπάρχει ιστορία, καθώς η σύγκρουση είναι η αγωνία και ο ενθουσιασμός που κινεί μια ιστορία από την αρχή ως την κορύφωσή της. Με απλά λόγια, ο κύριος χαρακτήρας σε μια καλή ιστορία πρέπει να εξελιχθεί, πρέπει να παλέψει, έχει να κάνει τις επιλογές για την αποτελεσματική μετάβαση ή την αλλαγή.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Noble, William (1999). *Elements of Fiction Writing - Conflict, Action & Suspense*. Ohio, Writers Digest Books.

Papantonakis, George (2009). "Individual's mission outruns society's mission. Both responses and dilemmas in contemporary Greek children's and young adults' science fiction", *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning* 1: 19-30.

Watt, Ian (2000). *The Rise of the Novel. Studies in Defoe, Richardson and Fielding*. Great Britain, Pimlico.

Watt, Ian (2002). *Myths of Modern Individualism. Faust, Don Quihote, Don Juan, Robinson Crusoe*. Cambridge, Cambridge UP.

Παπαντωνάκης Γεώργιος και Κωτόπουλος Τριαντάφυλλος (2011). *Σκηνικό, Χαρακτήρες, Πλοκή. Διαβάζοντας ένα λογοτεχνικό κείμενο για παιδιά και νέους*. Αθήνα, Ίων.